

IOHANNIS

Caij Angli, De pronuntiati-
one Græcæ & Latinæ linguæ
cum scriptione noua li-
bellus.

L O N D I N I
in ædibus Johannis Day.

An Dom. 1574.

¶ *Cum Gratia & Priuilegio*
Regia Maiestatis.

D^r. Arnolde Wiffelde ingenio homo, et
generis nobilis: reuerendi Patris Cancellaris
amici Vobis, Samuel Rogersius Al-
bionensis Anglus lib. noui transmittit.

#4348

JOHN

of the County of ...

...

...

...

...

...

...

...

...

Cripturus de noua Græca ^{Lege lector & indica.}
 & Latinae linguae pronuncia-
 tione & scriptione noua, spero
 me sine offensione cuiusquam id
 facturum. Libera enim regio
 hæc semper fuit, & liberos in
 ea oportet esse homines. Nequē
 enim quæ soluto animo famili-
 ariter scribi consuerunt, tem-

poribus istis excluduntur: etsi plena grauitatis omnia sunt.
 Non enim ad graues aut exercitatos, sed leues & inexer-
 citatos scribo: & eos ratione & usu doceo, quos nec usus
 nec longa vita instituit. Cum essem in Italia, graues viros
 grauitè & cum decore pronunciantes audiebam. Cum in
 Britanniam veneram, nonos viros, nouo quodam pronun-
 ciationis genere omnia personare offendebam. Hic itaque
 sic cogitabam apud me, cum nec Roma, nec in vniuersa I-
 talia, imò verò cum nequē in Germania, Gallia, neq; Bel-
 gia, nec alibi gentium, quàm in nostra Britannia vllum
 vnquam verbum de pronunciatione illa noua, vllaudē men-
 tio aut significatio tum fuit, noua pronunciatione alibi in
 usu non fuisse quàm in Britannia certò scire licet. Nequē
 ea tamen vniuersa, sed certo quodam loco, in quo per ea
 tempora oratores noui imperabant. Sic tamen hæc refero,
 vt eos propter literas aliasq; virtutes vehementer amem
 & suspiciam: propter hæc verò laudem minimè. Cuius rei
 alioqui certè me cepisset admiratio, cum & Plautus scri-
 bat in Casina, vetera nouis esse n e'iora, ideoq; sapientio-
 res esse qui vtuntur vino veteri, quàm qui nouo: qui ve-
 teres spectent fabulas, quàm qui nouas: qui vetera opera
 atquē verba, quàm qui noua: qui vsitata, quàm qui insue-

ta: qui veteres comedias, quàm qui nouas: qui veteri d-
 niq, nummo, quàm nuper nato. Tunc quoq, vetus nouo c-
 doratius esse, prouerbio celebratur, vsque adeò vt idè, rem
 malam, sed notam & vsitatam, optimam esse dicat in Tri-
 nummo. Nam quæ noua sunt, etsi optima, tamè propter in-
 solentiam videntur pessima, & fieri potest vt vsu experia-
 ris talia cum periculo, cum declinare non sit futurum inte-
 grum. Etenim sapè viatorem noua nò vetus orbita fallit.
 Quare vetustatem suo loco conseruandam, nouitates, etsi
 spem meliorum afferant, repudiandas esse Plautus consu-
 lit: nec nouitates nos magis ad inquirendas causas excita-
 re, quàm magnitudines rerum debere: eosq, errores quos
 rerum nouitates attulerunt: natura ratione depellere oport-
 ere M. Tullius existimat. Sed nostrorum hominum est,
 semper nouum cribrum, nouo paxillo primos suspendere, et
 nouas inducere sectas nouis paradoxis. Quod tamè, vt non
 reprehenderim ingenij exercendi causa in tenebris, ita
 non laudem certè vsus causa in luce: quòd præter consue-
 tudinem patriæ, præsentis temporis atq, hominum sunt. In
 rebus ciuilibus dico. Nam aliò non pertinebit oratio mea.
 Curo enim vt mea omnia nullam habeant publicam offe-
 sionem, sed communem omnibus utilitatem. Quod si gau-
 deas excogitasse quod profit, certè hic non est gaudendum
 tibi, obest enim magis quàm prodest, vt mox ostendā. Sed
 omnes obstrepunt. Quid solus ergo contendis? Si irridens
 quid pergis delirare? Quid solus sapi? Sed author es eius
 rei. O gloriosam rem, inuentorem esse inanium rerum?
 tranquillitatis literariæ perturbatorem esse? què nec Gal-
 li, nec Itali, nec ipsi Græci commendant: nec alius quisquā
 præter imperitum rerum iuuenem aut temerarium ado-
 lescentem, cui istam persuasionem in principio per fraudē
 in-

instillaueris alioqui non probaturo, imponens imperitæ
 turbæ adolescentum, cui vix literæ sunt, & multò minus
 iudicium. De qua re tamen multum forsā gloriaberis tã-
 quam in re prudenter gesta. Iam verò si magna res non sit
 utro modo pronuncies, cur interturbas omnia? cur nō in-
 termittis quod leue est, potius quàm castigari grauitè? Si
 sonus (res inanis) huius aut illius literæ mulctam indictā
 habet grandem, cur non inanitatē potius contemnis, quàm
 in mulctam incidas? Leuissimis rebus grauissimas indi-
 cere pœnas æquum est, non propter magnitudinem rei quæ
 leuis est, sed propter violatum in repub. ordinem receptum
 iam & confirmatum, propter contemptum, propter noui-
 tatis exemplum, & propter temerarium in ea ausum. Ne-
 què hic tanta pretia subesse cernimus, quamobrem tantas
 difficultates lubenter subiremus, etsi in alijs difficilia quæ
 pulchra. Licet enim optima quæq; & inuentu & conser-
 uatu difficilia obseruentur, non tamen quæ non facile in-
 ueniuntur & conseruantur statim optima reputantur, in
 quo genere ista tua est (si dñs placet) pronunciatio. Sed an-
 tiquitatem obijcis. Antiquata esse fatebor certè, antiqua
 videri non fatebor. Nam Aulus Gellius author grauis, an-
 tiquata & desita omnia, à multis saculis in vsum reuocata
 etsi vetusta sunt, videri tamen noua sapienter censuit. Etsi
 antiqua videantur, per hominum errorem id quidem con-
 tigit, ignorantium cuiusquam rei proprietatem. Sallustius
 presentium rerum retinentissimus semper consuetudini
 cessit. Ælius Gallus atq; Cicero noua perpetuò fugiebant,
 adeò ut nouissimus & nouissimè haud libenter vsi sunt.
 Gellius reprehendit eos qui obsoleta in vsum reuocāt. Pha-
 norinus Philosophus nouitatis hostis, adolescentem inusi-
 tatorum studiosum, acriter corripuit, dicens: Curius &

6.

Fabritius dilucide cum suis fabulati sunt, neq. Auruncorum, Sicanorum aut Pelasgorum (qui primi Italiam incoluisse leguntur) sed ætatis suæ verbis locuti sunt: tu verò perinde quasi cum matre Euandri nunc loquaris verbis iam olim desitis vteris. Quod si intelligi non vis quæ loqueris, non hoc abunde consequeris tacens? quasi satius esset non loqui quàm non intelligi. Demonax quoq. philosophus idem faciebat. Quum enim à quopiam quæsiisset aliquid, atq. ille verbis obsoletis atque priscis responderet. Ego (inquit) amice te nunc percontor: at tu perinde respondes quasi regnaret Agamènon. Sorbona etiam (quæ Robertus Sorbona, non Caroli imperatoris frater Theologis Lutetiæ instituerat) aliquot Raimundi Lullij opera reiecit, quòd vetustis vocabulis iamdiu receptis & usitatis reiectis, nova infulserit. Crassus Sulpitium arguebat, quòd tollendo. i. litera de diptongo ei, non antiquos oratores, sed rusticos messorum videretur imitari, ut est apud M. Tullium 3. de oratore. Catullus Arcij hirsutias atq. chommoda deridebat: quid facturus si Quinctilianos atque Quinctios, ut nunc loquuntur atq. scribunt, Chicherones atq. Quinctos, Kikerones & Kicherones, pecuniam & peginiam, coilum chælum & cælum, cernos & chernos, discipulos & dischipulos iam audiret: quibus multi hodie videntur loquendo & scribendo, sermonis atq. scriptionis vitia imitati, nō virtutes consecuti. Ad hæc Lacedæmonij quòd simplicia atq. consueta placuerunt, Terpædrum præstantissimum Citharædum mulctasse dicuntur, quòd unā solam chordam præter necessitatem intendisset. Ad extremum Romani, rhetores Latinos & philosophos edicto urbe Roma pepulerunt, quòd nouum genus disciplinæ instituerunt. Nova enim Romanis, viris certè in omni re sapien-

pientibus quæ præter consuetudinem & morem maiorum
 suorum illata sunt, neque placuerunt, neque recta videbantur.
 Eam ob rem M. Cicero in oratione contra Catelinam re-
 fert, Seruilium Halam, Sp. Melium novis rebus studentem
 sua manu occidisse. Nihil enim periculosius in usu vitæ ef-
 ferebatur, quam veteribus relictis ad nova devolare. Nam
 inconstantia magnam ipsa in se lenitatem habet, subitaque
 consuetudinis, & usus commutatio, plena maximarum re-
 rum offensione est. Quamobrem sapienter M. Caro, qui Ap-
 pium cæcum laudat, quod vigeat in eius domo patris
 mos & disciplina. Sapienter veteres, qui legibus antiquis,
 opsonijs vero recentibus utendum censuerunt. Sapienter
 & Iurisperiti, qui nihil temere innovandum nisi evidens
 ratio postulaverit, præcipiunt. Hinc factum existimem, ut
 scholæ iuris nostri publici nullo modo adduci possunt, ut
 relinquunt suum octabis: nec scholæ quædam Academicæ
 ut deficiant a suis sotulis, cum artium magisterio iniuncti
 sunt: aut ocreis, cum SS. Theologiæ Doctoratus gradu in-
 signiendi sunt: aut ovis vario modo præparatis cum in de-
 terminationibus Bacchalaurei novitij, seniores sui gradus
 conuiuijs excipiant: nec in disputationibus, sedentibus
 disputatoribus, ut auditores humi non procumbant, fusi
 per densum substratum iuncum: nec ut caputium patien-
 tiamque, quam vocant stamineam (peculiare gestamen col-
 legis Hispanorum Collegij apud Bononienses) deponant
 Hispani Bononiensis Academia. Quos omnes laudo equi-
 dem, quod leuibus momentis non impellantur huc atque il-
 luc inconstanter, nec a veteri sua consuetudine auellantur
 desciscantque, facile: ut nonnulla solent Academiae in qui-
 bus leuitas iuuenilis magna paruis, quadrata rotundis, &
 formas formis mutat imprudenter admodum, nullo ser-
 uato

nato ordine, nulla consuetudine aut grauitate. Certè mihi videntur illi planè cuculi atq, oues, qui eos, qui vt homines pronunciare iamdiu, vñ sunt, abolitis cuculorum atq, ouium vocibus, eodem reuocare velint, atq, ex obscuris ænigmatibus & antiquis cum difficultate discere studeant, quæ viua vox, certus præsensq, vsus cum facilitate clarè possunt doc. re. Synesius Cyrenensis in laudatione Calnicij, & Lacedæmonij in legibus, grauiora suadent in eos qui præter consuetudinem patriæ aliquid intulerunt: puta cicutam, & suspendium. Etenim Synesius eos qui præter cōsuetudinem patriæ aliquid innouant cicuta dignos existimat, quod rudes & indocti absurdarum opinionū fautores esse consuerunt, existimans cum prouerbio: Superiorum temporum omnia meliora, quòd & vsu confirmata sunt, & pace tranquilla, cuius & vox dulcis et res ipsa salutaris est. Lacedæmonij verò vsq, adeò formidabant rerum nouitates, atq, etiam ad earum recordationem tanto pere inhorrescebant, vt lege lata sanciuerint, ne quis inno-uare quicquam auderet, qui chorda è collo suspensa prius non prodiret, vt si de nouitate consilium parum placeret, audaciæ suæ pœnas daret Etenim euentus varios res noua semper habet, vt Cornelius Gallus scribit, & magna ex parte periculosos: sic vt siue vi imperare velis hanc pronunciationem nouam, siue stultitiæ blandimentis inuentuti instillare, importunum hac ætate facis, mouere quæ stabilita sunt, cum præsertim omnium rerum mutationes cadem, fugam, aliq, hostilia (vt Sallustius ait) portentant. Vsq, in civilibus consisto, omnia enim secundum materiam subiectam intelligo. Ex quibus scire licet nequè antiquata in vsum esse reuocanda, neq, noua esse amplectenda, neq, extra publicam viam esse deflectendum, sed cū
pro-

pronunciationis antiquitas euāuerit (si aliter olim pronunciarunt quàm hodiè nos proferimus) vsum scientiāq̃, præstare nos debere eius, qua præsentēs vtimur: vti docti viri solent, qui scientiam sibi reseruant, vsum autem loquendi populo concedunt, qui loquendum vti multi, sentiendum vti pauci sapienter præcipiunt, nec immutandum quicquam inconstanter censent: nec monenda esse rerum novitatibus qua bene constituta et confirmata sunt existimant, etsi vetustatis speciem sibi induant. Etenim non est quāobrem in hac benè confirmata repub. literaria quis velit iam dicere, ore sanè agresti atq; rudi, queis pro quibus, nec veias pro vias, nec olli pro illi, marito pro marito, nec maxumè pro maximè, nec sueuerat pro cōsueuerat, nec deico, cidus, pulchrai, veitæ, vbei, quei, heic, foëminai, suom, deilexit, horūc, abei, erodita, pictai, aulai, nepai, quæ iam obsoleuerunt, & repetita molestæ sunt, & interturbant omnia, pro dico, idus, pulchræ vitæ, vbi, qui, hic, foëminæ, suum, dilexit, hunc, abi, erudita, pictæ, aulæ, nepæ, vti nec multa alia propter carminis necessitatem, aut alijs propter affectationē, non propter meliorem scribendi aut pronunciandi rationem vstita. Nequē enim propter insolentiam aures eruditorum hac ferre possent, nisi quod Poëtis libero hominum generi propter eorum ligatam orationem semper fuit potestas quidlibet audendi. Exit in immensum facunda licentia vatum: inquit Ouidius: Obligat historica nec sua verba fide. Hinc apud eos, Tmolus habet aures, saltant quercus, aues loquuntur, et saxa fiunt homines. Vtuntur tamen hodiè haud dissimili pronunciandi genere, quod Borealismum seu Scotismum nominamus (quemadmodum Alcibiades Labdacismo) quia Borealibus Anglis (quos Calidonios Britannos

Lucanus vocat) atque Scotis vicinis est in usu, dū saibai, taibai, vaita, aita dicant, cum sibi, tibi, vita, ita, pronuntiandum sit. Mordicus tamen retinent non ratione sed pertinacia, & petulantia: etsi australibus Anglis ita vulgo contemnitur hoc pronuntiationis genus, ut Phaliscis seu Thuscis Bergomense apud Italos. Est enim rudis & inconditi vulgi, quibus ut est decorum patrio more loqui: ita australibus Anglis valde indecorum alio vti quam suo. Licet tamen hic contemplari iudicium iuuentutis, quæ vitia pro virtutibus amplectitur, ut solet vulgus Aulicorum, qui camistas crispatas, & cothurnos coreaceos inducunt ornamenti causa, qui principio causa contegendi crura, & colla morbida, ad quotidianum usum sunt inuenta. Nam olim & nostra memoria cum sana essent omnia, nec cothurnis utebantur, & denudata virorum colla erant ad pectus, & pectora expapillata (ut Plauti verbo utar) atque ad papillam denudata, etiam brumali tempore. Sed hæc obiter de Borealismo. Ad diphthongos iam paucis venio. De quibus etiam Iurisconsulti aliter sentiunt, quam noui isti pronuntiationis authores. Theophilus enim Antecessor cum vellet vti aliena lingua, nō τῷ αὐτῷ dixit diuisa diphthongo, sed τῷ αὐτῷ & prætores, unita. Cuius rei non alium magistrum, quam eius temporis usum reor: qui & ad nostrum usq; promanarit, & per omnem orbem disseminatus & receptus est. Quod si non lubenter ferant, quin diphthongorum omnes literas suis sonis ipsi exprimant, contra quam vult receptus usus, quod voluntatis & petulantiae error est, non necessitatis, at saltem alijs permittant ut in sua etiam sit voluntate sine reprehensione, veteri & recepto more pronuntiare, maxime quod multi errores reperiuntur apud authores (ut aiunt) ex diphthongis resolutis

luti in simplices literas. Nōui tamen isti homines nescio quam commoditatem puerilem in docendo, pueris manare ex hac sua pronuntiatione dicunt. Quasi verò Græcorum pueri, & qui hodiè vtuntur veteri pronuntiatione, linguā Græcam discere, sonare, & intelligere veteri illa nequiuissent, aut si quiuissent, non ita tamen commodè. Scilicet. Equidem puerile magis existimo quàm virile, puerileq; esse argumētum puto. Nam si cōmodior ratio sit, (vt ita dem) non tamen vetustior est, quæ res in cōtrouersia est, minusq; arguit veteres sic pronuntiasse, nec esse puerorum causa immutanda omnia aut subuertenda censeo. Id enim experimento didici, varietatem pronuntiandi mutuum commercium & societatem hominum rerumq; intellectu sum-mouere: discordemq; hanc pronuntiationem sermonis cō-mercio nunquam contrācturam ad colloquia. Nequē enim Græcus Patriarcha cum istis regnante Edwardo sexto Lō-dini esset, Chæcum, nec Chæcus Patriarcham intellexit: hic nouo, ille ueteri pronuntiādi modo vsus: quo omnes Græci adhuc utebantur cum ego essem Venetijs, tum è Cathe-dra Græcas literas profitendo, tum in templis sacra cele-brando. Audiebam enim data opera sapius. At si ego tace-rem norit Oxoniensis schola, quemadmodum ipsa Græcia pronuntiarit, ex Matthæo Calphurnio Græco, quem ex Græcia Oxonium Græcarum literarum gratia produxerat Thomas Wolsæus, de bonis literis optimè meritis Cardi-nalis, cum non alia ratione pronuntiarit ille, quàm qua nos iam profiteamur. Id si ita sit, nos Britanni docebimus ip-sos Græcos in ipsa Græcia oriundos sua verba sonare? suas voces atquē literas pronuntiare? & plus in aliena lingua sapiens quàm ipsa gens atquē natio, cui lingua Græca fa-miliaris atq; etiam vulgaris est, & successionē temporum

continuata, tanquam per manus esset tradita? Nemo qui
 Gallicè vellet discere, ex Anglo petet, si sapiat, nec contra:
 nec qui Italicè, ex Germano, sed ex sua quæque gente sunt
 discenda. At si pueris instituendis prodesse posset, uti aiunt,
 usu publico passet, ut cum alijs usu conueniant in sermone
 ad intellectum. Nam si doceas quod vsui publico esse non
 possit, quorsum doctrinam? Cogetur qui didicit dedidi-
 cisse, & cum pronunciandi modum discere qui in usu est,
 ut eo utatur cum in publicum prodierit, cum inter homi-
 nes versatus fuerit, & cum in theatrum doctorum vene-
 rit: nisi velit haberi ineptus et ridiculum caput omnibus.
 Et qui docebit quoque ad istum modum, duplicabit operam
 & mercedem, uti Fabius Quintilianus scribit, tum ut
 prioris obliuisci instituat, tum ut insequentis pronuncia-
 tionis ratione ostendat, discantis incommodo & labore gra-
 ui, & temporis & compendij iactura grauiori, quæ rectius
 in principio potuisset collocari in meliores usus. At ad usum
 publicum profuerit minimè. Nam priuata hæc pronuntiatio
 paucorum tantum hominum in Britannia est, & eorum iuuenum,
 alibi minimè recepta gentium. Sed hi pauci sic pronun-
 ciant, ut se mutuo intelligant, dices. At orbis vniuersus non
 est ista paucitas. Nec paucis priuato loco atque vsui doctrina
 constituitur, sed publico & vniuerso, ut inter homines cu-
 iusque regionis cum laude lingua, & ingenij gloria verse-
 ris. Quamobrem ne docendo quidem, ullo modo ad usum
 publicum conducet ista noua pronuntiatio. Hactenus ergo
 vetus illa pronuntiatio nihil prohibuit, quin & rectè lo-
 querentur homines, & per orbem vniuersum intellige-
 rentur, sic ut non sit opus noua. Sed ita pronunciandum
 sentis ut discernas inter voces, inter vocales & diphthon-
 gos.

gos. Quasi verò usu, doctrina, sensu, accentu genere, quā-
 titate, numero & casu nihil comprehendendi, nihil discerni
 possit, nisi demittamus nos, descendamusq; ad puerilem le-
 gendi simplicitatem, ac plenis buccis proferamus satis ru-
 sticè, τοῖσος, toutois, cai, loboīs, moufais, basilews, e-
 peiros, tuptomai, chreia, chresimos, apophugen, hu-
 lteron, kibdes, cuclops, korakeion, lewcon, hippe-
 wein, wyos, pais, & hoc genus alia: pro phœbus, tou-
 tis, (veteri more) cha, louis, musæ, vasilæus, epirus,
 typtomæ, chria, chrisimos, apophygen, ysteron, cibdis
 cyclops, coracion, leucon, yppewin, yios, pæs, unde
 paedotriba, non paidotriba: aut quasi nihil aliud esset quo
 dijudicaremus inter parere pro parturire, & parere pro o-
 bedire in isto versu. Fœmina vult parere, sed non parere
 lubenter, nisi crassa pronuntiatio: eadem penè nota qua
 λοιμός & λιμός in pronuntiatione, non tamen in scriptione.
 Nam inter λοιμός & λιμός in scribendo manifesta est diffe-
 rentia. Apollo tamen videtur limos dixisse & pronunti-
 asse veteri Græcorum more, alioqui nulla fuisset dubitatio
 in oraculo. Certè antiqui Achilles, Tydes, Theses, & V-
 lisses dicebāt, non Achillews, Tudeus, Thesews, et V-
 lussews quemadmodum recentes: uti ex eorum & inter-
 pretum libris ea adhuc referentibus scire licet. Quod si o-
 lim Græci eo quo recentes isti modo crassius, durius, & a-
 sperius pronunciarunt, (quod acerrimè isti defendūt, cum
 dicunt Græcos) etiam tum Græci erant Barbari, cum ex
 omnibus gentibus soli non habebantur Barbari. Barbari
 enim ab initio dicti sunt (ut inquit Strabo) qui crassè, dif-
 ficulter, asperè atq; duriter loquebantur: in quorum gene-
 re fuerunt omnes gentes præter Græcos: a quibus postea

(corrupta Gracia) barbara ea appellatio ad omnes præter Latinos translata est, quod mitiorem linguam & isti habebant et magis cultam. Si quis tamen ex Latinis esset qui non rectè verba proferebat, barbarè loqui etiam ille dicebatur. Sed pergo. An sapientem Hebræum putares, si puerorum causa renūciata omnino perfectā illa & absoluta sine punctis legendi ratione, ad punctorum rationem et simplicitatem in uniuersum deficiat? An non omnes tanquam infantem & ineptum dicerent? Nisi velit primū suos Tyrones per punctos ad lectionem introducere, ac tum ad absolutam illam legendi rationem sine punctis traducere: quod laboriosum esset geminūq; operis. Rursus an sapientem Gallum qui rudiorum causa velit rudius pronunciare, & aliter quàm vulgus Gallorum solet, & eas literas in voces inferere, quas vsus excludit. Doctos enim docta decent, indoctos formare possunt docti pro arbitrio, seorsim, sine vniuersitatis dissolutione, & ita instituire prout optimum cuique videbitur, modò non deficiant à consuetis, nec in dicendo & scribendo nouas turbas excitent, noua dogmata non introducant cum reipub. literariæ inquietudine, & personarū offensione. Vt si quis vellet docere priuatim legēdum homo nō omo, & hupsilon nō ypsilon, vel ipsilon ferendum fuit, modò doceat admonendi non utendi causa (ut prudentes solent qui (ut dixi) scientiam sibi seruant, usu autē ut populus loquuntur) quod h. non sit litera, sic ut faciat vocem ut vocalis, aut liquecat ut liquida, aut consonet ut consonans, aut mutet ut muta, sed aspiret tantū ut spiritus, ac ventus leuis sine voce. Eam ob causam apud scriptores veteres, leges ydropisis, termæ, Batonia & Iuernia, pro hydropisis, thermæ, Bathonia & Hybernia, uti in libro nostro de thermis Britannicis, et Symphonia

nia vocum Britannicarum annotauimus. Istas tamen ineptias Deus bone, quàm mordicus retinent noni isti et defendunt, (ut sibi quidem videntur) pertinaciter, cum nullo tamè modo iustis rationibus possint. Iuuenes si hic ineptirent solum duce iuene, ferèdum fuit. Iam verò cū audiam senes delirare hijs ineptijs, quid intollerabilius? Nam hos iudicium, ratio, & experientia doceret. Præterea in senecta ætate ludere par impar, equitare in arundine longa, quoniam vento agitari, nihilquè constantis hominis habere indecorum est. Cicero in Bruto notat ætatem qua ante se fuit, in qua Ennius, Linius, & L. Sisenna erant, quorum stilus erat (ut ille ait) horridior, nec dum perfectè loquebantur. Sua autem ætate vnctior & splendidior consuetudo loquendi fuit. Et quamuis (inquit) L. Sisenna facile omnes vincat superiores, indicat tamen quantum absit a summo. Nam vsus est aliquando veteribus verbis, & ab vsu perfectò, & auribus eruditis remittis. Rectè enim loqui putabant esse, inusitatè loqui. Idem eodem in Bruto nimiam vetustatem explodendam monet. Sed nimia (inquit) vetustas nec habet eam quam querimus summitatem, nec est sanè tolerabilis. Ego igitur hortator essem, ut a suscepta hac nuper (si omnino suscepta fuit) desitãq, olim pronuntiatione desistant, qui vtuntur: si non propter has quas ante retuli causas, at certè propter hæc quod eadè pronuntiatione honestissima verba turpissimè sonent, ut ascitum & asciscunt apud nostros. Etenim in harum vocum prima, si c. proferas ut ch. & in secunda utrumq, c. ut k. more nouo, utrumq; vocabulum tanta turpitudine proferetur, quanta non sinit verecundia mea explicare. Quamobrem malui rem tacita cogitatione præterire, quàm dilucidius patefacere: cupio enim rebus adesse nomina, sed nō nomi-

nominibus pudorem. Sed superciliosorum Grammatico-
 rum maximè culpa hac pronuntiatio Latina introducta
 est, cum nescio qua emulatione alter alterum nouitate ali-
 qua studeat superare. Id quod exemplo cuiusdā amici ad-
 huc viuentis, qui in schola Paulina atque item Antonina
 Londini educatus iam olim est, didici. Etenim cum in ludo
 literario diui Pauli erat, docebatur sonare docheo pro do-
 ceo: cum in scholam S. Anthonij idem venerat, iussu est
 proferre doceo pro docheo: nullo planè discentium commo-
 do, sed ne docentium quidem: tantum inseruitum est isto-
 rum libidini quorum præceptum id erat, pronuntiationis
 vitio, & pubertatis incommodo. Itaq; imponendus modus
 est, alioqui nullus futurus finis est, hoc isto, illo alio modo
 verba proferente atque scribente. Nam & in scriptione
 quoq; noua ratio hodiè proponitur. Sed nemo (quod sciam)
 usque adeò desipuit hætenus ut sequi vellet, ne author
 quidem eius. Neq; enim cæcum ducem, neque amentem con-
 sultorem. Quod si quis vellet, at constituenda illi schola
 noua scribendi & legendi fuit, dediscendāq; qua didicit
 omnia, & innouanda omnia omni populo, ener sis quibus
 hætenus vsi sumus omnibus. usque adeò mobilia sunt ho-
 diè hominum ingenia in istis nugis, ut nihil fixum, nihil
 in perpetuum constitutum habeant. Nec vnum nugandi
 genus est in scribendo, sed diuersum, hic vno, ille altero v-
 sus modo: hic nouam literarum formam & pronuntiati-
 onem commentus, ille alteram: & eas ineptas sanè et in-
 sulfas, etiam simplicibus mulierculis. Non est tamen tam
 stupidus quisquam, aut impudens & insulsus rei alicuius
 nouæ author, qui non sit habiturus suæ stultitiæ fautores
 et sectatores, vel homines adolescentes, vel stultam plebe-
 culam: at grauem virum cui sit iudicium, ne vnum qui-
 dem.

dem. Nisi si fortè ingenij sui ostentandi causa hoc fecerint, ut Isocrates laudando Busyrim, Libanius Therpsitem, Lucianus Muscam, Quartanam Fauorinus, Caluiciem Syne-
sius Cyrenensis, Comam Dion, Chrysostomus, & nostri sa-
culi Cornelius Agrippa scribendo de vanitate scientiarum
libellum: Copernicus de motu terra & statione cœli volu-
mè: et Erasmus Rhoterodamus de febre & Phalarismo li-
bellos. Nam rhetores subinde animi causa solent tractare
materias adòc, & exercendi gratia argumentum infame
declarare. Ita si de pronuntiatione noua & scriptione noua
sensissent noui isti authores, & cum præfatione sensus sui
hoc esse suum commentum dicerent, nō ad vsum atq. pro-
fessionem, sed ad ingenij gloriā & exercitium, æquior eſſe,
amplectererq. certè labens. Alioqui videant illi, quā ni-
hil aliud quā suam traducant infantiam, nec esse conse-
cuturos aliquando ut graua ingenia flectant ad suas ne-
cias. Reliqua si sequacia fuerint, qua gloria erit? Mallem
vnam grauem virum consentientē mihi mille inuenibus:
ut quibus nec dam per ætatem confirmatus animus est, nec
maturū iudicium, nec vſu experimentum, et si grauissimè
de se sentiant: cum tamen vestitu, gestu, & oratione longè
se ostendant alios, ut in lib. i. de Antiquitate Cant. Acade-
miæ plenius discimus. Nam ut in vijs peregrinus, sic in re-
bus imperitus. Certè istis nouitatibus, istis modis, nihil ali-
ud quā sterilis labor, sterilisq. difficultas sequitur in pro-
mendo cum multorum risu: quòd ea rustica sit et simplex,
parum condita et delicata, affectatione quadam ineptè ac-
quisita, nec erudito ore digna: deniq. quòd doctas aures
vehemēter offendit, ingrata planè & odiosa omnibus, præ-
terquā nouitatis studiosis. Nam suauitatis in sermone poli-
tiores scriptores semper fuerunt obseruantissimi. Siquidem

maior ratio apud eos euphoniae fuit, quam disciplina regula. Hinc Graeci angelos phormingos, & papae proferre, praecepto usque imperarunt, cum ἀγγελοι, πορμαίγγος, & Βαβαί rudius proferendum alioqui fuit: et Romani dignum cum pugnū, & mangnum cum magnum sit dicendum: ut mitigetur pronūciationis difficultas, & evitetur soni vitium, quod Graeci ῥαγεσπυιας dicunt. Quin & Itali Romanorum soboles eadem de causa id pronūciandi genus adhuc observant, qui ne magnū dicant duriter, maignum sonant molliter: et dignū, ne dignum. Britanni quoque atque Galli Romanorum aemuli, ne magnum dicant, main proferunt, ut Charles le main, Carolus magnus: le main see, magnum mare: et in alcarū usu, the main chaūce, fors magna: ac pro est, et, elisa. s. l. itera. Eadem suavitatis ratione iidem omnes B. per v. in Graecis & Latinis dictionibus efferunt: et pro βίαια (id est ἐπακίς) vitia, et pro Βιεννα Vienna, & pro βικτωρα victorem: & pro Αβελλانا Auellana, non è contra dicunt. Et in vetustioribus Graecorum codicibus manuscriptis raro videbis β. literam, sed eius loco characterem v. latina litera similem. Latini quoque vetustiores, Vetonica pro Betonica dicunt, inter quos est Apuleius: et Iuernia pro Hibernia, et lauoro pro laboro, et terra de Lauoro, pro Laboria, (quo verbo Plinius utitur) quae pars est Italia. Hos si damnes, utere licentia pro me, & in usum quoque reuocato si libet, appludam et floces vini, pro surfuraceo pane, et facibus vini: Dubenum pro Domino, Bubsequam, Boninatore, et māticultatorem quoque, pro Bubulco, conuiciatore, et clanculario fure, seu versuto: ut habet Festus Pompeius, Pacunius, et Aulus Gellius: et hoc genus obsoleta et inusitata omnia; quod nemo sanae mentis faciet. Sin probes, à nouo illo pro-

nunciationis genere vel horum exemplo desiste. Illud in vniuersum te scire expedit, pronunciationis rationem dicendi rationi esse simillimam, quæ in medio posita (ut ait Cicero de Oratore) communi quodam in usu atque in hominum more et sermone versatur. Nam ut in cæteris artibus id maximè excellit quod longissimè sit ab imperitorum intelligentia sensuque seiunctum, ita in dicendo vitium est vel maximum à vulgari genere orationis, atque à consuetudine communi sensus abhorere. Etenim qui ad populum scribit vel loquitur (ut inquit Synesius) necesse est illum in opinione popularium esse, et ea fingere, et de hijs disserere quæ populo grata sunt. Atque ut histrioni actio, saltatori motus non quiuis sed certus quidam et laudabilis: sic in pronunciandi et scribendi genere, certum quoddam et communi usu receptum, non quoduis à consuetudine alienum et remotum habetur consentaneum. Non enim ea ratio esse debet apud nos in literis quæ in vestibus, quæ omnibus horis alia penè sunt et diuersa, aut materia, aut forma, aut colore, aut omnibus hijs. Vnus enim vultus apud nos odiosus est. Cuius regnari non insolentes Grammatici, quotquot hætenus mihi vidisse contigit, omnes cum de literarum potestate tractant ita proferendas esse præcipiunt, ut usus doctorum per omnem reliquum orbem iam olim receperit. Inter quos Petrus Antesignanus est, homo doctus atque elegans, et Nicholai Glenardi scholiastes. Is de noua ista pronuntiatione ita censet, ut eius authores curiosos magis existimet, quam veteris pronuntiationis intelligentes: et eorum rationes vaniores, quam ut eis adhibenda fides sit: ob idque pronunciandum veteri et recepto hætenus usu, existimans eum qui ex errore imperitiæ inuentutis pendeat, in magnis viris non esse habendum. Eius verba hæc sunt.

De laude Caluicij.

Quarta columna, &c. elementorum potestatem completur, quo pacto scilicet debeant enunciari, de qua re varia sunt hodie & multiplices Grammaticorum opiniones, dum quidam curiosè nimis ad antiquam pronunciandi rationem omnia volunt renocare, cum tamen ipsi prorsus incerti sunt, quo pacto prisci illi hac pronunciarunt, & coniectura sunt admodum ieiuna. Illis itaq; non est fides adhibenda, nisi prius priscorum aliquè ab inferis excitarint. Hac ille. Et paucis interpositis, ista subiungit. Qui verò illis (professoribus) destituntur, & proprio Marte linguā Græcam discere coguntur, pronuncient elementa Græca more Latinorum Græcis in hac tabula respondentium. Quæ certè pronunciandi ratio vetus est, & recepta usu. Huius opinionis quoq; olim per iuuentutem (quod ipse noui) erāt isti praeceptores noui. Verū loco stare nesciuerūt, sed gressus glomerare superbos voluerunt. In ea quoq; erat et Thomas Morus, Linacrus, Lupsetus, & Erasmus, qui in prouerbio, Stultior Morycho, *μωρότερον* transfert Moryxæ, non moruxai, etsi de pronunciatione multa disputauerat, quæ gloriæ studio potius, quam usus gratia se scripsisse, ex hijs & alijs locis scire licet diligenter obseruanti. Paræmum quoq; dixit, non paroimium, et Hippoclidem nō Hippoccludem in prouerbio: non est curæ Hippoclini: & gymnasiū non gymnasium, & Sybaritica, Smyrnæ ac Syracusæ, non Subaritica, Smurne & Suracusai. Lōgum esset omnes istas vanitates percensere, vix dies, aut etiam annus sufficeret. Sed quid de recentibus loquar, cum vetustī Græci & Latini consuetā religiosissimè obseruarunt. Galenus enim homo Græcus, & summi iudicij ac doctrinæ vir, ut si quis alius sui aut insequentis temporis, lib. i. operis sui de Compositione medicamentorū qua parte de modo lauandi bithar-

gyron

gyron & alia metalla scribit, τὴν κραυγὴν συνήθειαν utendū censet. Etenim cum medici sui temporis recentiores dicebant, ἱμπερατον, κίντιον, & μυλωνίδα cum ρ. in ultima, is eam scribendi & pronuntiandi rationē sequi maluit propter consuetudinem iam tum receptam & usitatam, quā ἱμπερατον, κίντιον, & μυλωνίδα dicere sine ρ. litera, etsi ab ἱμπερατίν, κίντιν, μυλωνίς τὴν & ὧς oriantur, in quibus ρ. litera nō est. Tanti erat apud illum consuetudo. Docet etiam eo in libro, quem contra eos scripsit qui reprehendant solacissimum facientes in sermone, ipsos quoq; Atticos secutos esse eā quae in loquendo praevaluit consuetudinem. Tradiderunt item qui ante Galenum fuerunt, docti viri (ut ipse refert) Atticam linguam varijs modis corruptam atq; à proprietate sua viciatam, secutos tamen esse eam quae suo tempore inoleuit consuetudinem omnes, qui apud Græcos ullum præcellentis doctrinæ nomen consecuti sunt, idem refert. Cum ergo (inquit) in omnibus libris medicinalibus, ἱμπερατον cum ρ. scriptum inuenimus, & nos quoq; quod inualluit consuetudine, in loquendo & scribendo utendum cēsumus. Hæc hætenus Galenus. Eretrienſibus quoque consuetum est ρ. pro σ. proferre, ut σκληροτῆς pro σκληρότης, (unde proverbium Eretrienſium ρω. Athenienſibus contra, ut θαρσύν pro θαρρύν, utrobique si enertas usum, notaberis, et derideberis. Nec Græci solum (ut dixi) sed Latini quoque hanc secuti sunt consuetudinem. Nam Ciceronis ætate inualluit stator, pro apparitore seu tabellario, ut ex epistola eius ad Caniniū atq; Celsū scire licet: ex Planci quoq; ad Ciceronem. At Vlpiani & Iustiniani temporibus, strator inoleuit in eadem significatione, addita r. litera in prima syllaba. Secuti tamen sunt eorum temporū morem qui inſecuti sunt Spartiatus in Caracalla, & qui de iure scripserūt

precipui. Itaq, quemadmodū in vocibus atq, literis si quid innouaueris, reprehenderis, nisi consuetudo vniuersalis patietur, ita in pronuntiatione. Prætereo quemadmodū hodie quantitates syllabarum, longas in breues, & breues in longas mutant, faciantq, in muliere secundam longam, et tertiam breuem, cum tamen Ouidius Naso in hoc versu. Eminet & non est in muliere fides, secundam fecit breuem & tertiam longā. Et Vergilius: Nux, asinus, mulier simili sunt lege ligati, hæc tria nil rectè faciunt si verbera cesset. Miror quo tandem erumpet hæc audacia, ne dicam temeritas. Si quis tamen dissentit & suo more loqui et pronuntiare cupiat, contemptis doctioribus et vniuersali scriptorū consensu, sua cuiq, stet voluntas et sententia per me, suum cuiq, pulchrum sit. Ego quidem nec vltius, nec cum quoquam acrius hac de re contendere studeo, nec bellum Græmaticale contra quenquam instruo et suscipio (quod tam inane iudico quā est ipsa res inanis) sed quid conueniat tantū consulo, quidq, exteræ nationes inconstātia et grauitate sua permanentes de pronuntiatione Græcæ et Latine linguae sentiant, bona fide explico. Non enim quæsitum hoc est, sed oblatum ex occasione peregrinationis nostræ per Italiam et Germaniā, ut in lib. nostro de libris proprijs exposuimus. Cum igitur neq, seria res sit hæc inepta pronuntiatio, neq, vlla causæ magnitudo, nulla necessitas, nulla commoditas rei atq, gloriæ eò nos adegerit, neq, plausibilis existat doctis atq, grauib, nec recepta Græcis, quid attinet obsoletam eam reuocare in vsum, si modò in vsum prius fuit, de quo nondum constat inter Græmaticos. Adhæc cum pronuntiatio hæc noua sit planè rustica, ut ex Adolpho Mercherio Brugensi scire licet, aut affectata nimium, quod nostris sensibus certè patet, nec tamen vniuersalē con-

sen.

sensum virorum grauium et doctorum admiserit, id non arguit omnes sic pronunciaſſe ſed aliquos : & cum ex hac occasione magna in re literaria ſequatur perturbatio, omnibus omnia pro voluntate et arbitrio præter conſuetudinem commouentibus, quod in bene conſtituta rep. ferendum non fuit, malum præterea exemplum æditur ad alia grauiora. Alioqui non magni referret vitro modo pronunciaretur, cum diſcrimen nullum eſt vitæ atquæ ſanguinis, nulla iactura virtutis et rei, ſed inanis ſpiritus et anhelitus quæ res eſt nihili. In iſtis ſpiritibus non eſt cur quis velit ſeriò ſpiritum ſuū conſumere, tam eſt res exilis atquæ vana. Optandum igitur vt cum quieta iam ſint omnia, et cōſenſu hominum vniuerſali paucis tantū exceptis confirmata vetus pronuntiatio, perſequamur eam, curemuſq; ne perturbetur. Nam vt innouemus nulla facit rei magnitudo vt dixi. Omnes enim vident quam ſit leuis et ridicula, nequæ vt tantos motus excitemus vlla fecit neceſſitas, ſed hominum quorundam vanitas, dum quiuis ſtudeat nouæ rei nouus author haberi.

